

آشنایی با گروه آموزشی بهداشت و پزشکی اجتماعی

دکتر سید جمال نیتی*

این جهت طراحی بخشهای بهداشت و پزشکی اجتماعی در دانشگاههای علوم پزشکی به منظور تحقق بخشیدن به قسمتی از هدفهای کلی بهداشت امری لازم و ضروری است. خوشبختانه دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به این امر مهم توجه کافی مبذول داشته و لزوم تقویت و گسترش بخش بهداشت و پزشکی اجتماعی وابسته به دانشکده پزشکی را مورد تأیید قرار داده است.

برنامه آموزشی گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی

به منظور تحقق بخشیدن به اهداف اساسی بهداشت، آموزش و پژوهش و آماده سازی متخصصین در یکی از رشته‌های تخصصی بهداشتی، گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی وابسته به دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در امور آموزشی و پژوهشی به شرح زیر فعالیت می‌کند:

۱. فعالیتهای آموزشی

الف) آموزش دانشجویان رشته پزشکی در چهار مقطع آموزشی به شرح جدول صفحه بعد:

یکی از حقوق اساسی هر فردی در اجتماع این است که امکان دسترسی به بهترین شکل رفاه و سلامتی را داشته باشد. به طور کلی و با یک بررسی اجمالی از وضع بهداشت و درمان کشور به وضوح مشخص می‌شود که فقط ساکنین شهرهای بزرگ از مواهب بهداشتی و درمانی موجود به طور نسبی برخوردارند. طبقات محروم که بیش از نیمی از کل جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند از امکانات اولیه بهداشتی، درمانی بی‌بهره‌اند و در نتیجه مسائل مربوط به بهداشت محیط، تأمین آب آشامیدنی بهداشتی، آموزش بهداشت، بهداشت مادران و کودکان، بیماریهای عفونی، انگلی و روده‌ای... عمده‌ترین مسائل بهداشتی - درمانی کشور را تشکیل می‌دهند. با توجه به این که بسیاری از بیماریهای رایج در مملکت قابل پیشگیری است و به عقیده کلیه صاحب نظران و دست اندرکاران امور بهداشتی اقتصادیتر و مؤثرتر از خدمات درمانی در توسعه بهداشت و سلامت مردم می‌باشد، یکی از ابعاد مهم دستیابی به خدمات بهداشتی تربیت نیروی انسانی آشنا به اصول و مفاهیم بهداشتی است و به

مقطع	نام درس	تعداد واحد	زمان تدریس
دوره علوم پایه	بهداشت ۱ اصول خدمات بهداشتی	۲	ترم ۲
	بهداشت ۲ اصول همه‌گیری‌شناسی و مبارزه با بیماریها	۲	ترم ۳
	بهداشت ۳ بهداشت خانواده و امور جمعیتی	۲	ترم ۴
دوره فیزیوپاتولوژی	کارآموزی بهداشت	۱۳۶ ساعت	پایان سال دوم یا سوم
	بهداشت ۴ آمار پزشکی و روش تحقیق	عملی	به مدت ۳ هفته
دوره کارآموزی بالینی	بهداشت ۵ همه‌گیری‌شناسی بیماریهای شایع در ایران	۲	۴ ماه اول کارآموزی بالینی
		۲	۴ ماه آخر کارآموزی بالینی
دوره کارآموزی	کارورزی بهداشت	یک ماه	سال ششم

در ضمن ۲ واحد درس تغذیه دانشجویان پزشکی مربوط به گروه زیست شیمی به عنوان همکاری توسط این گروه ارائه می‌شود.

ب) آموزش دانشجویان دوره‌های پیراپزشکی در رشته‌های مختلف به شرح زیر:

مقطع و رشته تحصیلی	نام درس	تعداد واحد	زمان تدریس
دکترای علوم آزمایشگاهی	بهداشت و همه‌گیری‌شناسی	۲	با موافقت گروه مربوطه
کارشناس بهداشت عمومی	اصول همه‌گیری‌شناسی	۳	" "
کارشناس بهداشت عمومی	همه‌گیری‌شناسی بیماریهای واگیر	۲	" "
کارشناس بهداشت عمومی	همه‌گیری‌شناسی بیماریهای غیرواگیر	۲	" "
کاردانی بهداشت حرفه‌ای	همه‌گیری‌شناسی بیماریها	۱	" "

ج) آموزش دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی

مقطع و رشته تحصیلی	نام درس	تعداد واحد	زمان تدریس
کارشناسی پرستاری	همه‌گیری‌شناسی	۲	با موافقت گروه مربوطه
کارشناسی پرستاری	آمار حیاتی	۲	" "
کاردانی پرستاری	تغذیه	۲	" "
کارشناسی مامایی	آمار حیاتی	۲	ترم ۱
کاردانی مامایی	بهداشت فردی	۱	ترم ۱
کاردانی مامایی	بهداشت مادر و کودک	۱	ترم ۴
کاردانی مامایی	تغذیه و تغذیه درمانی	۳	ترم ۳

د) آموزش دانشجویان دانشکده های دندانپزشکی و علوم تربیتی در رشته های مختلف به شرح زیر :

مقطع و رشته تحصیلی	نام درس	تعداد واحد	زمان تدریس
دکترای عمومی دندانپزشکی کاردانی بهداشت دهان و دندان	بهداشت عمومی	۲	سال سوم یا پنجم
	بهداشت عمومی	۲	با موافقت گروه مربوطه
کاردانی پروتز	بهداشت عمومی	۲	" "
کارشناسی علوم تربیتی	بهداشت عمومی	۲	" "
کارشناسی علوم تربیتی	بهداشت مدارس	۲	" "

ه) آموزش دستیاران دوره های تخصصی در رشته های مختلف به شرح زیر :

رشته تحصیلی	نام درس	تعداد واحد	زمان تدریس
فیزیولوژی	آمار پزشکی و روش تحقیق	۲	با موافقت گروه مربوطه
میکروب شناسی	آمار پزشکی و روش تحقیق	۲	" "
داخلی	آمار پزشکی و روش تحقیق	۲	" "
دندانپزشکی	آمار پزشکی و روش تحقیق	۲	" "

۲. فعالیتهای تحقیقاتی

با توجه به اهمیت تحقیقات در زمینه های مختلف علوم پزشکی و بهداشت یکی از وظایف اصلی این گروه شرکت در انجام فعالیتهای تحقیقاتی است. در حال حاضر طرحهای تحقیقاتی زیر توسط اعضای هیأت علمی این گروه در دست اجراست :

الف) بررسی عقاید دانشجویان رشته پزشکی در مورد آموزش جدید پزشکی ؛

ب) بررسی همه گیری شناختی ۵ ساله سرطانه های لوله گوارشی ؛

ج) بررسی همه گیری شناختی لوسمی ها و لنفوم های بدخیم در بیمارستانهای تهران .

در ضمن اعضای هیأت علمی این گروه آمادگی دارند تا در زمینه طرحهای تحقیقاتی با سایر بخشهای دانشکده همکاریهای لازم را بنمایند .

۳. فعالیتهای جنبی

به منظور تعمیم و گسترش امر پژوهش در دانشگاه و بین اعضای محترم هیأت علمی و دستیاران رشته های مختلف پزشکی ، اعضای هیأت علمی این بخش در تدریس روش شناسی تحقیق که به صورت کار گروهی (work shop) توسط معاونت پژوهشی دانشگاه برنامه ریزی شده است به طور فعال شرکت می کنند و کماکان برای همکاری آمادگی دارند .

برنامه دوره های کارآموزی ، کارورزی و دستیاری بهداشت ارائه خدمات و آموزش عملی بهداشت برای دانشجویان رشته پزشکی به عنوان ضروریترین تغییر در بخشهای بهداشت و پزشکی اجتماعی مورد توجه است. لذا در برنامه های آموزشی بهداشت رشته پزشکی دوره کارآموزی و کارورزی باید به نحوی برنامه ریزی شود تا دانشجویان قادر باشند آنچه را که در دروس نظری بهداشت فرا گرفته اند ، به صورت عملی در جامعه

– تنظیم حداقل سه فرم سرشماری خانوار توسط دانشجویان و آشنایی به نیاز اعضای خانوار .
هفته سوم : کارآموزی به کار عملی در مراکز بهداشت شهری و تمرین صحیح مایه کوبی و بازدید از مراکز بهداشتی اختصاص دارد و در پایان دوره کارآموزی ضمن انجام آزمون، ارزشیابی لازم از دانشجویان به عمل خواهد آمد .

۲. کارورزی بهداشت

دوره کارورزی بهداشت به مدت یک ماه در سال ششم در شبکه بهداشت و بهداری کرج با همکاری بخشهای عفونی، داخلی، زنان و زایمان، اطفال و روانپزشکی انجام خواهد شد. هدف از آموزش عملی بهداشت در این دوره کسب مهارتهای بهداشتی و قدرت تصمیم‌گیری از طریق رویارویی مستقیم کارورز با مسائل بهداشتی و آمادگی برای قبول مسئولیتهای امور بهداشتی است. در دوره یک ماهه کارورزی دانشجویان باید مهارتهای زیر را کسب کنند :

الف) کارورزی بهداشت و تنظیم خانواده. فاصله –

گذاری مناسب بین فرزندان و شیوه‌های مختلف تنظیم بارداری و تأثیر آن بر سلامت خانواده چه در کوتاه مدت و چه در درازمدت بسیار با اهمیت است. بررسیهای فراوانی که در این زمینه انجام شده، نشان می‌دهد که گروه بسیاری از زنان که مایل به بارداری نیستند، اطلاعات لازم برای جلوگیری از بارداری را ندارند. از طرف دیگر فارغ‌التحصیلان دوره‌های پزشکی نیز اطلاعات کافی در این زمینه ندارند. لذا لازم است یک هفته از یک ماه کارورزی بهداشت به کارورزی در بهداشت و تنظیم خانواده با همکاری بخش زنان و زایمان اختصاص یابد.

رئوس برنامه آموزش به شرح زیر خواهد بود :

۱. آموزش روشهای مختلف جلوگیری از بارداری با شرکت دانشجویان در برنامه‌های عملی؛
۲. کسب مهارت در تجویز وسائل پیشگیری از بارداری؛
۳. کسب مهارت در آموزش مادران مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت و تنظیم خانواده؛
۴. آشنایی با پرونده‌های بهداشتی و نحوه تکثیر پرسشنامه برای مادران مراجعه‌کننده؛
۵. تهیه و تنظیم گزارش کار.

به مرحله اجرا درآورند. بخش پزشکی اجتماعی باید به جای نگرش بالینی، نگرش اجتماعی به دانشجویان بدهد، بدین معنی که دانشجویان به جای ارائه خدمات به یک یا چند بیمار به ارائه خدمات به هزاران نفر از افراد جامعه بیاورند. امروزه دیگر روش قدیمی تربیت کادر پزشکی در محیطهای سر بسته بیمارستانها بدون توجه به عوامل اقتصادی و اجتماعی در ایجاد بیماریها کافی و مورد قبول نیست. اینجاست که نقش بخشهای بهداشت و پزشکی اجتماعی دانشکده‌های پزشکی در وظایف مهمی که به عهده دارند به خوبی روشن می‌شود. به منظور دستیابی به اهداف فوق برنامه‌های زیر جهت کار – آموزان، کارورزان و دستیاران بهداشت تهیه شده است :

۱. کارآموزی بهداشت

دوره کارآموزی بهداشت به مدت ۳ هفته پس از پایان سال دوم (پایان دوره فیزیوپاتولوژی) انجام خواهد شد. برای این منظور از شبکه بهداشتی – درمانی منطقه کرج استفاده خواهد شد. در مدت کارآموزی دانشجویان باید مهارتهای زیر را کسب کنند :

الف) آگاهی از فراگرفتن نحوه ارائه خدمات بهداشتی اولیه توسط خانه بهداشت، با شرکت عملی دانشجویان در فعالیتهای آن که شامل بهداشت مادر و کودک، بهداشت مدارس، آموزش بهداشت و آشنایی با نحوه کنترل بهداشت محیط و اماکن عمومی است.

ب) کار در مراکز بهداشتی شهری و تمرین نحوه صحیح مایه کوبی (واکسیناسیون) و بهداشت مادران و کودکان و آموزش بهداشت و بازدید از مراکز بهداشتی و صنعتی. برنامه کارآموزی سه هفته‌ای بهداشت دانشجویان به شرح زیر پیش‌بینی شده است :

هفته اول : به آشنایی دانشجویان با خدمات بهداشت اولیه (primary health care) در شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور اختصاص دارد و به صورت کار گروهی انجام خواهد شد.

هفته دوم : دانشجویان در قسمتهای زیر کارآموزی عملی خواهند کرد :

- مشاهده فعالیت‌های بهورزان و بهداشتیاران در خانه‌های بهداشت روستایی ؛
- شرکت فعال و انجام کار عملی در خانه‌های بهداشت (تصدی کار بهورز) ؛

نحوه پیشگیری؛

۲. بررسی عوامل ایجاد کننده بیماری (محیطی، مادرزادی، وراثتی و غیره)؛
۳. بررسی مسائل اعتیاد، مسائل جنسی، مسائل عاطفی و خانوادگی (کار تحقیقی بر روی یک نمونه)؛
۴. تهیه و تنظیم گزارش.

۴. برنامه دستیاری بهداشت و پزشکی اجتماعی

برنامه آموزشی تخصصی بهداشت و پزشکی اجتماعی که هدف آن تربیت نیروی انسانی لازم و متخصص در امر شناخت، برنامه ریزی و حل مشکلات بهداشتی - درمانی در سطح جامعه می باشد تهیه و تدوین گردیده است. مدت تحصیل در این رشته ۳ سال است که در سه دوره به شرح زیر برگزار خواهد شد:

دوره اول: یک سال دوره کارشناسی ارشد بهداشت عمومی. در این دوره دستیاران در رشته های وابسته از قبیل آمار حیاتی، همه گیری شناسی، انگل شناسی، آسیب شناسی، بهداشت محیط و غیره تحصیل و کارآموزی می کنند و در این مدت دستیاران به طور کلی تابع مقررات آموزشی دوره کارشناسی ارشد در بهداشت می باشند.

ادامه تحصیل بقیه دوره تخصصی دستیاران موکول به اخذ مدرک (MPH) از دانشکده مربوطه خواهد بود.

دوره بالینی: برنامه آموزشی این دوره به نحوی است که دستیاران در بخشهای داخلی، اطفال، عفونی، روانپزشکی، زنان و زایمان، چشم پزشکی، پوست و گوش، طبق برنامه ای که زیر نظر هیأت ممتحنه و ارزشیابی این رشته در دست تهیه و تدوین است، به مدت ۱۶ ماه آموزش می بینند و با کاربرد علوم بهداشت، طب پیشگیری و طب اجتماعی در علوم بالینی مهارتهای لازم را فرا خواهند گرفت.

دوره پایانی: در این دوره دستیاران به مدت ۸ ماه در مراکز بهداشتی - درمانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی زیر نظر گروه آموزشی مربوطه خدمت خواهند کرد. دستیاران این رشته موظفاند در اواخر دوره دوم تحصیلی خود پیش نویس یک رساله تحقیقاتی را زیر نظر یک نفر استاد راهنما تهیه و پس از تصویب گروه آموزشی قبل از شرکت در امتحانات پایان دوره تخصصی، آن را کامل و به تصویب گروه آموزشی برسانند.

ب) کارورزی بهداشت کودکان. با توجه به اولویت برنامه مبارزه با بیماریهای اسهالی (CDD) و مبارزه با ۶ بیماری دوران کودکی (EPI) یک هفته از یک ماه کارورزی بهداشت به کارورزی در بهداشت کودکان با همکاری بخش اطفال اختصاص می یابد تا دانشجو بتواند مهارتهای زیر را کسب نماید:

۱. مبارزه با بیماریهای اسهالی:

- انواع کم آبی (دزیدراتاسیون) و تشخیص درجات آن؛
- کسب مهارت درمان اسهال با توجه به پیشگیری از دزیدراتاسیون از طریق تجویز انواع سرم های خوراکی و وریدی (ORS) و (ORT)؛
- آگاهی از رژیمهای غذایی در درمان اسهال؛
- پیشگیری و کنترل بیماریهای اسهالی از طریق برنامه های آموزشی بهداشت؛
- آشنایی با چگونگی اجرای طرح مایع درمانی در ایران؛

- تهیه و تنظیم گزارش.

۲. مبارزه با ۶ بیماری دوران کودکی (سل، سیاه سرفه، سرخک، دیفتری، کزاز، فلج)؛

- آشنایی با نحوه ساخت، نگهداری، زنجیره سرما و کاربرد واکسن های بیماری؛

- شرکت فعال در برنامه عملی مایه کوبی؛

- نحوه تشکیل و اداره یک مرکز مایه کوبی؛

- ارزشیابی عملی برنامه؛

۳. تهیه و تنظیم گزارش.

۳. کارورزی در بهداشت روانی

با توجه به نقش سلامت و روان که یکی از ابعاد مهم تاهمین سلامتی در جامعه می باشند، دانشجویان با توجه به بیماریهای روانی شایع در جامعه باید آموزشهای لازم را در این زمینه فراگیرند تا قادر باشند ضمن شناسایی بیماری در مراحل اولیه از پیشرفت آن به مراحل بعدی جلوگیری به عمل آورند. لذا لازم است یک هفته از کارورزی بهداشت به کارورزی بهداشت روانی اختصاص یابد.

رئوس مطالب کارورزی به شرح زیر است:

۱. آگاهی در مورد شیوع بیماریهای روانی شایع و

کادر آموزشی گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی

الف) اعضای هیأت علمی گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی

دکتر سید جمال نیتی	۱. دکتر سید جمال نیتی
دانشیار و مدیر گروه	
دکترای تخصصی در بهداشت عمومی و
M.P.H	
دکترای تخصصی در بهداشت دامی (سم -
شناسی مواد غذائی)	۲. دکتر سوسن پارسا
استادیار
دکترای دامپزشکی و تخصص در همه‌گیری -
شناسی	۳. دکتر پروین یاوری
استادیار
کارشناس ارشد علوم بهداشتی در آمار حیاتی	۴. بهروز کاتوزیان
مربی
کارشناس ارشد علوم بهداشتی در تغذیه	۵. سپیده صنایع
مربی
دکترای پزشکی و متخصص در پزشکی خانواده
دکترای پزشکی	۶. دکتر فریده طباطبایی
۷. دکتر فروزنده شکرریز
کارشناس بهداشت عمومی	ب) کادر فنی و بهداشتی
۱. ناهید رنجبر
کارشناس بهداشت
دیپلم متوسطه	ج) کادر اداری
۱. آذر ظریف
کارمند و ماشین نویس